

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYE ADAYLIĞININ TOPLULUKLAR YARGISI AÇISINDAN GEÇERLİLİĞİ

Doç. Dr. Kamuran Reçber

Uludağ Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

• • •

Özet

Avrupa Birliği Konseyi tarafından Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi ile Türkiye'ye tanınan üye adaylığı statüsüne karşı, Fransa'da ikamet eden Ermeni asıllı iki Fransa Cumhuriyeti vatandaşı ile bir Ermeni kurumu tarafından Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi nezdinde Topluluklar kurumlarından Avrupa Parlamentosu'na, Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi'ne ve Komisyon'a karşı tam yargı davası açılmıştır. Bu davada, Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımını tanımamasına rağmen, Topluluklar kurumları tarafından kendisine üye adaylığı statüsünün verilmesi hususunun Topluluklar hukukuna aykırı olduğu iddia edilmiştir. Açılan bu davayı Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi reddetmiş ve bu ret kararı Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'nda temyiz edilmiştir. Ancak, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı da bu temyiz talebine yönelik Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi'nin kararını haklı bulmuştur. Bu dava ile Ermeni asıllı olan bu şahıslar ve Ermeni kurumu, Topluluklar yargısından olumlu bir karar çıkartarak Türkiye'yi Avrupa Birliği nezdinde veya uluslararası düzeyde zor durumda bırakmayı gaye edinmişlerdir. Ancak, Topluluklar yargısı hukuk kurallarını dikkate alarak olması gereken bir karar tesis etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, tazminat davası, sözde Ermeni soykırımı, Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi, topluluklar yargısı.

*Validity of Turkey's Candidacy for Membership to European Union with
Regard to Communities' Justice*

Abstract

Two French citizens having of Armenian origin, living in France and an Armenian association applied for compensation against to the Communities Institutions which are the European Parliament, the Council of EU and the Commission of EU, in front of the Court of First Instance of the European Communities. They applied against to the candidacy of Turkey for membership-respected from the Council of EU at Helsinki Summit's Conclusion Report. In this case it has been claimed that the candidacy for membership is against to law of the Communities because of Turkey's denial of so-called Armenian genocide. The Court of First Instance has refused this case and this refusal decision has been appealed in the Court of Justice of the European Communities. But the Court of Justice of European Communities has legitimated the decision of the Court of First Instance of European Communities. With this case, the two people having of Armenian origin and an Armenian association have aimed to put Turkey in difficulty in front of EU and international arena and getting an affirmative decision with regard to EU justice. However, Communities' justice has taken a decision based on the laws and rules.

Keywords: European Union, case for compensation, so-called Armenian genocide, The Court Of Justice of European Communities, communities justice.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üye Adaylığının Topluluklar Yargısı Açısından Geçerliliği

GİRİŞ

Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkileri, bir yandan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile 1960'lı yıllarda kurulan ortaklık mevzuatı, diğer yandan da AB ile 1999 yılında kabul edilen üye adaylığı kapsamında sürmektedir. Ortaklık mevzuatının kaynaklık ettiği ortaklık ilişkileri, 01.12.1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ve 01.01.1973 tarihinde geçerlilik kazanan Katma Protokol düzenlemeleri çerçevesinde yürütülmektedir. Ortaklık mevzuatına istinaden tesis edilen Gümrük Birliği Kararı ise 31.12.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kırk yılı aşkın bir geçmişe sahip olan Türkiye-Avrupa Topluluğu (AT) ilişkileri, daha çok ortaklık mevzuatı kapsamında yoğunlaşmış olsa da, Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ne tam üyelik hedefi, bu ortaklık mevzuatından ayrı bir şekilde düşünülemez.

Türkiye ile AT arasında Ankara Anlaşması düzenlemeleriyle kurulan ilişkiler, yukarıda belirttiğimiz gibi, Aralık 1999 tarihinde yapılan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB tarafından üye adayı olarak benimsenmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Ancak, Türkiye'ye üye adaylığı statüsünün tanınması, kimi kesimler tarafından olumlu karşılanmamıştır. Hatta Türkiye'ye üye adaylığı statüsünün tanınmasının Avrupa Toplulukları hukukuna aykırı olduğuna dair Avrupa Toplulukları yargı organları nezdinde dava bile açılmıştır. Bu çalışmada, açılan bu dava itibarıyla Türkiye'nin üye adaylığı statüsünün Avrupa Toplulukları yargısı açısından değerlendirilmesi incelenme konusu yapılmıştır. Ancak, bu davaya ilişkin bilgi ve değerlendirmelere geçmeden önce, dava konusuna açıklık kazandıracağını düşündüğümüz üye adaylığı statüsünün Topluluklar hukukundaki yeri hakkında kısa bir açıklama yapmaya çalışacağız (bkz., REÇBER, 2004a: 61-62).

1. Üye Adaylığı Statüsünün Topluluklar Hukukundaki Yeri

AB'nin tesis edilmesinden önce, Avrupa Toplulukları Kurucu Andlaşmaları'nın ilgili düzenlemelerine istinaden Topluluklara tam üyelik müracaatı ayrı ayrı yapılabilmekteydi. Örneğin, bu konuda Türkiye Cumhuriyeti 14.04.1987 tarihinde her üç Topluluğa ayrı ayrı tam üyelik müracaatında bulunmuştur. AB Kurucu Andlaşması'nın tesisinden sonra ise üye devletler tarafından benimsenen üye adaylığının Topluluklar hukuku ile uyumlu olup olmadığı tartışması gündeme gelmiştir. 12-13.12.1997 tarihlerinde Lüksemburg'da toplanan AB Konseyi, tesis ettiği Zirve Sonuç Bildirgesi'nde (geniş bilgi için bkz., <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.asp?BID=76&DID=44624&from=&LANG=1>), AB'nin dolayısıyla Toplulukların genişleme sürecinin başlatılması konusunda çeşitli kararlar almıştır.

AB Kurucu Andlaşması'nın 49. Md.'sinde benimsenen düzenlemelere uygun olarak her Avrupa devleti AB üyesi olabilir. Diğer bir ifadeyle, bu düzenlemeler itibarıyla salt AB'ne üye olma veya olabilmenin yanı sıra, aynı zamanda, AB'nin üç sütunundan birini oluşturan Avrupa Toplulukları'na da üyelik gerçekleşmektedir. Hukuksal açıdan bakıldığında, Avrupa Toplulukları üyesi devletlerin Devlet veya Hükümet Başkanları'nın AB Konseyi çerçevesinde tesis ettikleri "*üye adaylığı statüsü*" veya "*üye aday kararı*", siyasi önem ve etkinliğine rağmen Topluluklar hukukunda doğrudan sonuç yaratıcı nitelikte değildir. Ayrıca, Toplulukların Kurucu Andlaşmaları veya asli nitelikteki mevzuatları dikkate alındığında, "*üye adaylığı statüsü*"ne ilişkin herhangi bir hüküm de bulunmamaktadır. Böyle olmakla birlikte, Topluluklar üyesi devletlerin Devlet veya Hükümet Başkanları, 12-13.12.1997 tarihlerinde Lüksemburg'da yaptıkları AB Zirvesi'nde "*üye adaylığı statüsü*"nü benimsemişlerdir. Tam üye olabilmek amacıyla tesis edilen "*üye adaylığı statüsü*" konusunda izlenecek prosedür, uygulama itibarıyla, üye adaylığa kabul edilen devletlere yönelik Topluluklar çerçevesinde kullanılan aracı tasarruflarla katılım ortaklığı şeklinde belirlenmiştir. AB tesis edilmeden önce, Topluluklar Kurucu Andlaşmaları'nın ilgili düzenlemelerine göre yürütülen üyelik süreci, AB'nin tesisi ile birlikte AB Kurucu Andlaşması'nın 49. Md.'sinde benimsenen düzenlemelere göre işletilmeye başlanmıştır. Aslında, AB Kurucu Andlaşması'nın 49. Md.'sinde benimsenen düzenlemelerin veya diğer bir ifadeyle tam üyeliğin, büyük boyutlarda sorunsuz olarak gerçekleşebilmesi gayesiyle AB Konseyi, Zirve Sonuç Bildirgelerinde tam üyeliğe ilişkin çeşitli kararlar da benimseyebilmektedir. Bu anlamda, AB Konseyi'nin 22.06.1993 tarihinde Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nde kabul ettiği ve tam üyelik

sürecinde “Kopenhag Kriterleri” olarak nitelendirilen hususlar konuya ilişkin verilebilecek en somut örnektir.

Üye adaylığı kapsamında genişlemeye ilişkin somut kararların alındığı en önemli AB Konseyi Zirvesi, yukarıda belirttiğimiz Lüksemburg Zirvesi’dir. Bu Zirve Sonuç Bildirgesi’nde, genişlemenin aşamalar halinde gerçekleşeceği ve genişleme sürecinde her bir üye adayı devletin göstereceği performansın veya hazırlanma seviyesinin tam üyelik için belirleyici olacağı vurgulanmıştır. Üye adaylığı sürecinde, üye adayı devletlerin tam üye olabilmelerini sağlamak ve bu anlamda üye adayı devletlerin Topluluklar müktesebatı ile uyum sağlayabilecek hale gelmeleri için güçlendirilmiş bir katılım öncesi stratejinin benimsenmesi yoluna da gidilmiştir. Katılım öncesi strateji, üye adayı devletlerin AB ile ilişkilerinin temelini oluşturan Ortaklık Anlaşmalarıyla (Avrupa Anlaşmaları) tam üyelik için ortaklık rejiminin ve üyelik öncesi yardımının güçlendirilmesi ile bağlantılı olmaktadır. Bu anlamda, her üye adayı devlet için Topluluklar müktesebatının analitik açıdan incelenmesi (otuzbeş başlık altında belirtilenler) (bkz., İktisadi Kalkınma Vakfı Bülteni, 2005: 1-4), katılım öncesi strateji içerisinde kabul edilmiştir¹.

2. Türkiye’nin Üye Adaylığı Statüsü’ne Karşı Açılan Dava

AB Konseyi’nin Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi ile Türkiye’yi AB’ne üye adayı olarak benimsemesinden sonra, AT’nun akit dışı sorumluluğuna karşı, Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi (ATİDM) nezdinde bir dava açılmıştır. Fransa’da Bouc-Bel-Air’de ikamet eden Grégoire Krikorian, Suzanne Krikorian ile Marsilya’da (Marseille) bulunan Euro-Arménie ASBL (avukat P. Krikorian tarafından temsil edilen) kurumu, Türkiye’ye tanınan üye adaylığı statüsü konusunda Topluluğun akit dışı sorumluluğu kapsamında

1 Katılım öncesi strateji kapsamında, tam üye olmak gayesiyle oluşturulan ortaklık (*partenariat*), tek bir çerçevede üye adayı devletlere yönelik tüm yardım çeşitlerini harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Tek çerçevede, her üye adayı devlet için kapsamlı bir şekilde bir yandan Topluluklar müktesebatı düzeyinde izlenecek önceliklerin diğer yandan PHARE programı gibi mali imkanların yeniden bir araya toplanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda mali destek, üye adayı devletlerin gösterdikleri gelişmeye ve özellikle hukuki yapılarını Topluluklar müktesebatı ile uyumlaştırma programındaki performanslarına bağlı olmaktadır (bkz., Lüksemburg Zirvesi Sonuç Bildirgesi’nin 13-15 Nolu Prg.’ları; http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fr/ec/00300-r1.f9.htm).

Avrupa Parlamentosu'na, AB Bakanlar Konseyi'ne ve Komisyon'a 09.10.2003 tarihinde ATİDM önünde dava açmışlardır (bkz., <http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sgadoc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=fr&numdoc=62003B0346>). Bu davaya ilişkin olarak, AB Bakanlar Konseyi'ni S. Kyriakopoulou ve G. Marhic, Komisyon'u F. Dintilhac ve C. Ladenburger ve Avrupa Parlamentosu'nu ise R. Passos ve A. Baas adlı ajanlar temsil etmişlerdir. Dava, T-346/03 numarasıyla ATİDM Birinci Dairesi'nde Topluluğun akit dışı sorumluluğuna² karşı açılmıştır.

2 Tam yargı davası olarak da nitelendirilen bu tür davalar, dava açmaya ehil süjenin bireysel haklarının zarar görmesi sonucunda açılmaktadır (bu konuya ilişkin detaylı bilgi ve değerlendirmeler için bkz., ARAT, 1989: 85-93; REÇBER, 2002: 135-151). ATİDM'nin bu davalarda, iptal davalarına nazaran araştırma, inceleme ve hüküm verme yetkisi daha geniştir. Örneğin, bu davalarda, sadece dava konusu işlemin hukuki açıdan incelenmesi yapılmamakta, aynı zamanda, maddi olgular da dahil olmak üzere, işleme ilişkin bütün öğeler, etkenler ve aşamalar incelenmekte ve işbu işlemin dava açan süjenin haklarını olumsuz etkileyip etkilemediğine karar verilmekte ve sonuçta tazminata hükmedilebilmektedir. Avrupa Toplulukları'nın süpranasyonel karaktere sahip olduğu alanlarda kullandığı veya tesis ettiği kimi tasarruflar, ulusal hukuklarda doğrudan uygulanma kabiliyetine sahiptir. Bu bağlamda, Avrupa Toplulukları kurumlarının veya ajanlarının kimi durumlarda gerçek ve tüzel kişilerin haklarını ihlal eden veya menfaatlerine zarar veren tasarruflar tesis etmeleri veya eylemler gerçekleştirmeleri mümkün olabilmektedir. Avrupa Toplulukları kurumlarının veya ajanlarının (memur ve sözleşmelilerinin) görevlerini icra ederlerken üçüncü süjelere verdikleri zararlardan dolayı Toplulukların sorumlu olmasına, Toplulukların akit dışı sorumluluğu denilmektedir. Toplulukların, sözleşmelerden doğan sorumluluğu ise söz konusu sözleşmeye uygulanan hukuka tâbidir (bkz., AT Kurucu Andlaşması'nın 288. Md.'sinin birinci bendi). Toplulukların akit dışı sorumluluğunda, davacılar, gerçek ve tüzel kişilerdir. Davalı ise Topluluklar (AT ve AAET)'dir. Topluluklar kavramı ile kastedilen, zarara neden olan kurum veya ajanın ait olduğu kurumdur (bkz., C-63-69/72, Arrêt du 13.11.1973, Werhahn Hansamuehle e.a./Conseil, Rec. 1973: 1229. Ayrıca bkz., TEKİNALP/TEKİNALP vd., 2000: 25). Bu davalara ilişkin ATİDM'nin yetki kullanma yetkisi, AB Bakanlar Konseyi'nin 24.10.1988 tarihli kararının 3. Md.'sinde, Toplulukların Kurucu Andlaşmaları itibarıyla ayrı ayrı düzenlenmektedir. Ancak, ATİDM'nin kuruluş aşamasında, AT'nun akit dışı sorumluluğuna dayanılarak açılan tazminat davaları, ATİDM'nin yetki alanının dışında bırakılmış, ancak daha sonra AB Bakanlar Konseyi'nin 08.06.1993 tarihli kararıyla bu tür davalar da ATİDM'nin yargı yetkisine alınmıştır (bu konuda, ATİDM'nin karara bağladığı iki dava örneği için bkz., T-419/93, Hanley/Conseil et Commission, T-281/93, Ordonnance du 15.07.1994, Walsh e.a./Conseil et Commission, Rec. 1994: II-657; T-537/93, Arrêt du 21.06.2000, Tromeur/Conseil et Commission, Rec. 2000: II-2457).

2.1. Dava Dilekçesinde İleri Sürülen Argümanlar

Davacılar, 09.10.2003 tarihinde ATİDM Katipliğine sundukları dava dilekçesinde, 1915 yılında Osmanlı İmparatorluğu devlet ülkesinde (günümüzde ise Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet ülkesini oluşturan yerlerde) ikamet eden Ermenilere karşı gerçekleştirilen sözde soykırımı Türkiye'nin reddetmesine rağmen, bu devlete üye adaylığı statüsünün tanındığını belirtmişlerdir. Türkiye'ye bu statünün tanınması, davacılar tarafından Ermenilere zarar verici nitelikte algılanmış ve bu husus dikkate alınarak, ATİDM nezdinde ilgili Topluluklar kurumlarına karşı tazminat talebinde bulunulmuştur. Davacılar, istemlerini güçlendirmek gayesiyle, Avrupa Parlamentosu'nun 18.06.1987 tarihinde "*Ermeni sorununun siyasi çözümüne ilişkin*" (bkz., ÖZDAL, 2004: 626-629)³ tesis ettiği kararın hukuki bağlayıcılığının olduğunu iddia etmişlerdir. Bu anlamda, davacılar, Topluluklar kurumlarının (AB Bakanlar Konseyi, Komisyon ve Avrupa Parlamentosu), Avrupa Parlamentosu'nun bu kararını dikkate almayarak, kendilerinin aleyhine Topluluklar hukukunu ihlal ettiklerini öne sürmüşlerdir. Bu nedenle, davacılar, bu kurumların kendilerine ayrı ayrı sembolik mahiyette 1 (bir) Euro tutarındaki tazminatı ve yaklaşık olarak öngörülen 30.000 Euro tutarındaki mahkeme masraflarını ödemeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Davacılar, davalı kurumlardan Türkiye'nin AB'ne üye adaylığı sürecini askıya almalarını ve bu sürecin tekrar başlatılmasının Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımını tanıması şartına bağlamalarını istemişlerdir.

Davacılar göre, AB Konseyi, 10-11.12.1999 tarihlerinde Helsinki'de yaptığı toplantı sonucunda benimsediği Zirve Sonuç Bildirgesi'nde Türkiye'ye üye adaylığı statüsü tanımadan önce, işbu statüyü tanımayı sözde Ermeni soykırımını Türkiye'nin kabul etmesi şartına bağlaması gerekmekteydi (bkz., davanın 4 Nolu Prg.'1). Fakat, AB Konseyi, böyle bir şartı ileri sürmeksizin Türkiye'ye üye adaylığı statüsünü tanımıştır. Davacılar, dava dilekçesinde bu tanıma işleminin, yukarıda belirttiğimiz 1987 yılında tesis edilen Avrupa Parlamentosu'nun kararına aykırı olduğunu iddia etmişlerdir. Ayrıca, davacılar göre AB Konseyi'nin üye adaylığı statüsü kararına paralel olarak, Topluluklar kurumlarının katılım ortaklığı kapsamında Türkiye'nin önemli bir ekonomik yardımdan yararlanmasına da neden olduklarını belirtmişlerdir. Bu hususa yönelik olarak, davacılar dava dilekçelerinde bir çok doküman veya

3 18.06.1987 tarihli Avrupa Parlamentosu kararının Fransızca tam metni için bkz. (http://www.cdca.asso.fr/cdcaeuropa/cdcaeuropa-resolution_18_juin_1987.htm).

Ayrıca, Türkçe tam metin için bkz. (Tarihten Güncelliğe Ermeni Sorunu, 2001: 235-238).

Topluluklar kurumları tarafından tesis edilen tasarrufları kanıt olarak göstermişlerdir. Bunları şu şekilde sıralamak olasıdır:

- Katılım ortaklığının tesisi ve katılım öncesi strateji kapsamında Türkiye'ye yardım ile ilgili AB Bakanlar Konseyi'nin 26.02.2001 tarih ve 390/2001 nolu Kararnamesi (bkz., Journal Officiel des CE, L 58, 2001: 1-2);

- (AET) 3906/89, (AT) 1267/1999, (AT) 1268/1999 ve (AT) 555/2000 (bkz., Journal Officiel des CE, L 342, 2001: 1-5) sayılı Kararnameleri değiştiren ve Türkiye lehine katılım öncesi ekonomik yardım ile ilgili AB Bakanlar Konseyi'nin 17.12.2001 tarih ve 2500/2001 sayılı Kararnamesi;

- Türkiye'nin katılım ortaklığının ilkeleri, öncelikleri, amaçları ve şartları ile ilgili AB Bakanlar Konseyi'nin 2001/235/CE sayılı ve 08.03.2001 tarihli Kararı (Katılım Ortaklığı Belgesi) (bkz., Journal Officiel des CE, L 85, 2001: 13-23; REÇBER, 2001: 155-156).

Davacılara göre, davalı konumunda olan Avrupa Parlamentosu, AB Bakanlar Konseyi ve Komisyon, Avrupa Parlamentosu'nun 1987 yılında tesis etmiş olduğu ve hukuken bağlayıcı olan kararı alenen dikkate almamaları Topluluklar hukukunun ihlali anlamına gelmektedir. Bu anlamda, davacılar açısından, 1987 yılı kararı baz alındığında, Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımını tanımamasının Türkiye'nin AB'ne katılmasına yönelik menfi bir durum oluşturacağını Avrupa Parlamentosu'nun deklare etmesi gerekirdi (bkz., kararın 5 nolu Prg.'ı). Zira, davacılara göre, Avrupa Parlamentosu tarafından 1987 yılında tesis edilen karar hukuki bir tasarruf olmaktadır. Bu anlamda, davacılar, belirli durumlarda Topluluklar kurumlarının tesis ettikleri tavsiye ve görüşlerin de hukuki sonuçlar doğurabileceklerini vurgulamış ve bu hususa ilişkin olarak, ATAD tarafından 13.12.1989 tarihinde hükme bağlanan *Grimaldi/Fonds des maladies professionnelles* davasını kanıtlayıcı hukuki bir argüman olarak kullanmışlardır⁴. Diğer yandan, davacılar, 1987 yılında tesis edilen kararın, Avrupa Parlamentosu çalışmalarının iç organizasyonu kapsamında hukuki sonuçlar doğurması veya bağlayıcı olması gerektiğini vurgulamış ve bu durum için ATİDM tarafından 02.10.2001 tarihinde karara bağlanan *Martinez e.a./Parlement* davasını kanıt olarak sunmuşlardır⁵. Davacılar itibarıyla, 1987 yılı kararına rağmen, Avrupa Parlamentosu Türkiye'ye üye adaylığı statüsü konusunda hatalı davranmıştır. Zira, davacılar açısından, özellikle üye adaylığı sürecinde, katılım ortaklığı kapsamında

4 Bu konuda bkz. (C-322/88, Arrêt du 13.12.1989, Grimaldi/Fonds des maladies professionnelles, Rec. 1989: 4407).

5 Bu konuda bkz. (T-222/99, T-327/99 ve T329/99, Arrêt du 02.10.2001, Martinez e.a./Parlement, Rec. 2001: II-2823).

Avrupa Parlamentosu Türkiye'ye yönelik yetkilerini kullanırken, Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımını tanımaması hususunu dikkate alması gerekirdi. Çünkü, davacılara göre, 1987 yılı kararında kullanılan terimler açıktır ve Topluluk kurumunun amacı itibarıyla düşünüldüğünde ise bu terimler hiçbir belirsizliğe yer bırakmamaktadır.

Davacılar, 01.07.1987 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi'nin 8. Md.'si ile AET Kurucu Andlaşması'nın 237. Md.'sinin birinci bendinin değiştirildiğini ve bu anlamda Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'nin AB'ne katılımına muhalefet etme yetkisine sahip olduğunu ve AET Kurucu Andlaşması'nın 237. Md.'sinin lağvedilmesinden sonra ise AB Kurucu Andlaşması'nın 49. Md.'sinde benzer bir düzenleme ile Avrupa Parlamentosu'na benzer bir yetkinin tekrar verildiğini belirtmişlerdir (bkz., kararın 7 nolu Prg.'ı). Davacılar itibarıyla, 1987 yılında Avrupa Parlamentosu tarafından alınan kararın uygulamada yasal güvence oluşturduğu ve Türkiye'nin tam üyeliği ile ilgili olarak bu karar gerekçe gösterilerek veto hakkının Avrupa Parlamentosu tarafından kullanabileceği ve Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımını tanımaması nedeniyle bu devletin üye adaylığına karşı çıkılabileceği de vurgulanmıştır. Ancak, Avrupa Parlamentosu Türkiye'nin üye adaylığına karşı çıkmayarak, bu yasal güvenceyi ihlal etmiştir. Davacılara göre, 1987 yılında Avrupa Parlamentosu tarafından tesis edilen karar ile Topluluğun kendi iradesini bağladığını ve bu nedenle, 1987 yılı kararında yer alan hususların tanınmaması, Topluluk hukukunun ihlalini oluşturmaktadır.

Davacılar, ayrıca 04.10.1950 tarihinde Roma'da imzalanan Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme'nin 3. ve 8. Md.'lerinde belirtilen bir çok temel hakkın da ihlal edildiğini iddia etmişlerdir (özellikle insanlık dışı muameleye maruz kalmama hakkı, özel yaşama saygı hakkı). Zira, ATAD, temel hak ve özgürlükler konusunda, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ilgili düzenlemelerine atıf yaparak da karar vermektedir. Hatta, ATAD, temel hakları Avrupa Toplulukları hukukunun ayrılmaz parçası olarak kabul etmektedir⁶. Bu nedenle, davayı açan süjeler, bu olguyu da dikkate alarak argümanlarını güçlendirme gayesiyle Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin bu düzenlemelerine atıf yapmışlardır. Davacılar, sözde Ermeni soykırımından kurtulan kişilerin torunları ve Ermeni topluluğunun mensupları olarak manevi bir zarara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Davayı açanlar, tüm Ermenilerin onurunun bir parçasını oluşturan tarihi gerçek ve

6 Bu konuya ilişkin geniş bilgi, değerlendirme ve örnek mahiyette davalar için bkz. (ARSAVA, 1997: 117-124).

sözde soykırım kurbanlarının anısı göz önüne alındığında, davalı kurumlar tarafından benimsenen tutumun kendi onurlarına zarar verdiğini vurgulamışlardır. Ayrıca, davacılar, sözde soykırımın Ermeni halkının kimliğinin ve tarihinin bir parçası olduğunu ve davalı kurumların bu tutumunun kendilerinin kimliklerine telafi edilemez şekilde zarar verdiğini belirtmişlerdir. Davacılar açısından, sözde Ermeni soykırımı gerçeğini tekrar söz konusu yapmak Ermeni toplumu içerisinde aşağılanma duygusuna ve marjinalleşmeye neden olacaktır. Ancak, aşağıda da belirteceğimiz gibi, bu iddialar, akit dışı sorumluluk kapsamında ATİDM tarafından hukuki mesnetten yoksun bulunmuştur.

2.2. ATİDM'nin Başvuruyu Değerlendirmesi ve Davayı Reddetmesi

ATİDM, 17.12.2003 tarihli kararında, önce yukarıda belirttiğimiz davacıların argümanlarına yer vermiş ve bu argümanları çürüten değerlendirmeler yaparak davayı sonuçlandırmıştır. ATİDM bu kararı tesis ederken kendi Yargılama Usul Tüzüğü'nün ilgili düzenlemelerine göre yetki kullanmıştır. Bu konuya ilişkin olarak, ATİDM, kendi Yargılama Usul Tüzüğü'nün 111. Md.'si gereğince (bkz., <http://curia.eu.int/fr/instit/txtdocfr/txtsenvigreur/txt7.pdf>), bir davayı açık bir şekilde hukuki mesnetten yoksun bulunduğu takdirde, yargılama sürecini devam ettirmeksizin davayı gerekçeli bir karar ile sonuçlandırabilmektedir. Bu anlamda, ATİDM, davaya ilişkin sözlü aşamaya geçilmeksizin ve davalı kurumların savunmalarını almaksızın, davayı sonuçlandırma yetkisine sahip olduğuna karar vermiştir. Konuya ilişkin olarak, ATİDM, AT Kurucu Andlaşması'nın 288. Md.'sinin ikinci bendi gereğince Topluluğun akit dışı sorumluluğa bağlanabilmesi için, Topluklar yargısının içtihadı dikkate alındığında, iddia edilen zarar ve dayanak olarak gösterilen eylem arasında bir nedensellik bağının (illiyetlik bağı-*lien de causalité*), gerçek zararın ve kurumlara atfedilebilecek illegal bir eylemin bulunması gerektiğini hatırlatmıştır⁷. ATİDM, bu koşullardan birinin eksik olması halinde, Topluluğun akit dışı sorumluluğunun diğer koşullarını incelemeye gerek

7 Konuyu açıklama gayesiyle ATİDM şu kararları örnek olarak sunmuştur: ATAD tarafından tesis edilen C-26/81 sayılı dava kararının 16 Nolu Prg.'i: Arrêt du 29.09.1982, Oleifici Mediterranei/CEE, Rec. 1982: 3057; ATİDM tarafından tesis edilen T-175/94 sayılı dava kararının 44 Nolu Prg.'i, T-336/94 sayılı dava kararının 30 Nolu Prg.'i ve T-267/94 sayılı dava kararının 20 Nolu Prg.'i: Arrêt du 11.07.1996, International Procurement Services/Commission, Rec. 1996: II-729; Arrêt du 16.10.1996, Efisol/Commission, Rec. 1996: II-1343; Arrêt du 11.07.1997, Oleifici Italiani/Commission, Rec. 1997: II-1239.

kalmaksızın davanın kendi bütünlüğü içerisinde reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir⁸.

ATİDM, davacıların, 10-11.12.1999 tarihlerinde Helsinki’de gerçekleştirilen Zirve Toplantısında AB Konseyi tarafından tesis edilen Zirve Sonuç Bildirgesi ile Türkiye’ye üye adaylığı statüsünün tanınmasını ve bu kapsamda Türkiye’nin AB’ne katılım konusunda katılım ortaklığından yararlanmasını Topluluğun akit dışı sorumluluğuna yönelik gerekçe olarak sunmalarını hukuksal açıdan sakat bulmuştur. Zira, Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi’ni tesis eden AB Konseyi⁹, AT Kurucu Andlaşması’nın 7. Md.’si gereğince Toplulukların bir organı değildir. AB Konseyi, AB’nin bir organıdır. Bu nedenle, AB Konseyi’nin eylem veya işlemlerine karşı dava açılması Topluluklar hukukunda öngörülmemiştir. Bu tür bir davanın açılabilmesi için ilgili kurumun Toplulukların ana organı (Kurucu Andlaşmaların öngördüğü şekil ve şartlara uygun olarak) olması gerekmektedir. Bu anlamda, eğer AB Bakanlar Konseyi böyle bir tasarrufta bulunsaydı, bu organa karşı Toplulukların akit dışı sorumluluğu kapsamında bir tam yargı davası açılabilirdi. ATİDM’ne göre de, konuya ilişkin olarak davacıların iddia ettikleri şekliyle AB Konseyi’nin Türkiye’ye üye adaylığı tanınması kararına karşı bir dava ikame edilemeyeceği için, ilgili davanın reddedilmesi gerekmektedir. Gerçekten de, hukuki kişiliği¹⁰ tartışmalı olan (hatta olmadığı iddia edilen) AB’nin organı niteliğindeki AB Konseyi’ne karşı Topluluğun akit dışı sorumluluğu kapsamında tam yargı davası ikame etmek şu anda yürürlükte bulunan Topluluklar hukuku açısından olası değildir. 17-18.06.2004 tarihlerinde Devlet veya Hükümet Başkanları düzeyinde Nice’te toplanan AB Konseyi tarafından benimsenen AB Anayasası’nın (Avrupa için bir Anayasa Kuran Andlaşma) yürürlüğe girmesi halinde, işbu Anayasa’nın I-7. Md.’sine göre AB’ne hukuki/tüzel kişilik (*l’Union a la personnalité juridique*) verilmektedir. AB Anayasası, üye devletler tarafından 29.10.2004 tarihinde yapılan bir tören ile imzalanmış ve üye devletlerin iç hukuklarının öngördüğü

8 Bu konuda ATAD tarafından tesis edilen 14.10.1999 tarihli kararın 65 Nolu Prg.’ı için bkz. (C-104/97, Arrêt du 14.10.1999, Atlanta/Communauté européenne, Rec. 1999: I-6983).

9 AB Konseyi, AB üyesi Devletlerin Devlet veya Hükümet Başkanları ile Komisyon Başkanı’ndan oluşur. Bunlara, üye Devletlerin dışişlerinden sorumlu bakanları ile bir Komisyon üyesi yardımcı olur (bkz., AB Kurucu Andlaşması’nın 4. Md.’si).

10 AB ve Avrupa Toplulukları’nın uluslararası ve iç hukuk kişiliği konusundaki bilgi ve açıklamalar için bkz. (ARSAVA, 2000: 186; CHARPENTIER, 1995: 93-102; GENÇ, 1993: 29-35; GÜNUĞUR, 1996: 5-6; PAZARCI, 1978: 19-31; PESCATORE, 1961: 1-244; TEKİNALP/TEKİNALP vd., 2000: 41-44).

prosedüre göre onaylama işlemine tâbi tutulmuştur. Onaylama işlemlerine yönelik olumsuz bir gelişmenin yaşanmaması halinde, AB Anayasası'nın 2006 yılının sonunda yürürlüğe girmesi planlanmaktadır (REÇBER, 2004b: 3).

ATİDM'ne göre, davacılar tarafından iddia edildiği gibi Türkiye'ye üye adaylığı statüsünün tanınmasıyla Türkiye'nin katılım ortaklığından yararlanmasının Avrupa Parlamentosu'nun 1987 yılında tesis ettiği karara aykırı olduğu savunulamaz (bkz., kararın 18 ve 19 Nolu Prg.'ları). Zira, 1987 yılında Avrupa Parlamentosu tarafından tesis edilen karar, tamamıyla siyasi karakterli deklarasyonları içeren bir doküman olmaktadır ve işbu deklarasyonlar her zaman için Avrupa Parlamentosu tarafından değiştirilebilmektedir. Bu nedenle, işbu kararın, ne kendisini tesis eden kurumu ne de diğer davalı kurumları bağlayıcı herhangi bir hukuki etkisi olmamaktadır. Bu durumda, davacıların iddia ettikleri gibi bu karar, yasal bir güvence oluşturmamaktadır¹¹.

Davacılar tarafından, yukarıda belirttiğimiz gibi temel hakların ihlaline yönelik ileri sürülen argümanlar sadece iddia düzeyinde kalmaktadır. Temel haklara ilişkin iddiaların davalı kurumların hangi davranışlarından kaynaklandığı ise açıklanmamaktadır. Ayrıca, ATİDM açısından Toplulukların akit dışı sorumluluğuna karşı açılan davalarda aranan koşullardan bir tanesi olan, meydana gelen zarar ile eylem arasında bir nedensellik bağının bulunması koşulu da davacılar tarafından açık bir şekilde ispatlanamamıştır (bkz., kararın 21 ve 22 Nolu Prg.'ları). Bu anlamda, yukarıda belirttiğimiz gibi, iddia edilen zarar ve ilgili kurum tarafından gerçekleştirilen sözde hata (*faute prétendument*) arasında gerçekten de bir nedensellik bağının bulunması gerekmektedir. ATİDM'ne göre davayı açanların bu konuda kanıt sunmaları zorunludur¹². Ayrıca, ilgili kurumun işbu hatalı davranışının veya işleminin bu zararın doğrudan nedeni olması gerekir¹³. Bu durumda, davacıların manevi zarar için

11 Bu konuda ATİDM, ATAD tarafından tesis edilen şu kararları kanıtlayıcı unsur olarak sunmaktadır (C-87/77, C-130/77, C-22/83, C-9/84 ve C-10/84, Arrêt du 11.07.1985, Salerno e.a./Commission et Conseil, Rec. 1985: 2523, 59 Nolu Prg.; C-213/88 ve C-39/89, Arrêt du 28.11.1991, Luxembourg/Parlement, Rec. 1991: I-5643, 25 Nolu Prg.).

12 Bu konuda bkz. (T-220/96, Arrêt du 24.04.2002, EVO/Conseil et Commission, Rec. 2002: II-2265, 41 Nolu Prg.).

13 Bu konuda ATAD ve ATİDM tarafından tesis edilen şu kararları ATİDM kanıtlayıcı unsur olarak sunmaktadır (T-614/97, Ordonnance du 15.06.2000, Aduanas Pujol Rubio e.a./Conseil et Commission Rec. 2000: II-2387, 19 Nolu Prg.; T-611/97, T-619/97'den T-627/97'ye kadar, Ordonnance du 16.06.2000, Transfluvia e.a./Conseil et Commission, Rec. 2000: II-2405, 17 Nolu Prg.; T-201/99, Ordonnance du

ileri sürdükleri argümanlar da yetersiz olmaktadır. Zira, manevi zararın nedeni olarak davalı kurumların eylemi değil, Türkiye'nin sözde soykırımı reddetmesi argüman olarak sunulmaktadır. Bu şartlarda, ATİDM'ne göre, davacılar ileri sürülen zararı kanıtlayan ve doğrudan bu zararın nedeni olan davalı kurumların eylemi ile ilgili açık kanıtlar sunamamışlardır ve bu anlamda hiçbir şeyi ispatlayamamışlardır (bkz., kararın 24 Nolu Prg.'ı).

Diğer yandan, Toplulukların akit dışı sorumluluğu kapsamında aranan koşullardan bir tanesi de davacıların maruz kaldıkları zararın gerçek ve kesin olmasıdır. Oysa ki, davacılar bu konuda, dava dilekçelerinde, Ermeni toplumunun maruz kaldığı zararı genel ifadelerle gerekçelendirmekle yetinmişler ve kişisel olarak maruz kaldıklarını iddia ettikleri zararın kapsamı ve maddi olgusuna ilişkin en ufak bir bilgi veya kanıt sunamamışlardır. Öyle ki, davacılar kendilerinin kesin ve gerçek olarak maruz kaldıkları zararı kanıtlayıcı mahiyette bilgiyi ATİDM'ne verememişlerdir¹⁴.

Yukarıda belirttiğimiz nedenlerle, Topluluğun akit dışı sorumluluğuna neden olacak koşulların oluştuğunu davacılar açık olarak kanıtlayamadıkları için, talep edilen tazminatın da oluşmadığına ATİDM Birinci Dairesi tarafından karar verilmiş ve dava reddedilmiştir. Mahkeme masraflarına yönelik olarak, ATİDM, kendi Yargılama Usul Tüzüğü'nün 87. Md.'sinde öngörülen yöntemi hatırlattıktan sonra, davacıların mahkeme masraflarını karşılamakla yükümlü olmalarına da karar vermiştir.

2.3. ATİDM'nin Ret Kararına Karşı Temyize Gidilmesi ve Temyiz İsteminin Reddi

17.12.2003 tarihinde ATİDM tarafından davacılar aleyhine tesis edilen karar, davacılarca ATAD Statüsüne İlişkin Protokol'ün 56. Md.'si gereğince, ATAD nezdinde 16.01.2004 tarihinde temyize götürülmüştür. Davacılar, temyiz isteminde, yukarıda belirttiğimiz ATİDM'nin kararına gerekçe olarak gösterdiği hususlara itiraz etmişler ve ATİDM tarafından tesis edilen kararın iptal edilmesini istemişlerdir. Temyiz dilekçesinde, davacılar, 17.12.2003 tarihinde ATİDM Birinci Dairesi tarafından tesis edilen ve taraflara 06.01.2004 tarihinde taahhütlü mektupla iletilen T-346/03 sayılı davaya ilişkin kararın

12/12/2000, Royal Olympic Cruises e.a./Conseil et Commission, Rec. 2000: II-4005, 26 Nolu Prg.; C-49/01, Ordonnance du 15.01.2002, Royal Olympic Cruises e.a./Conseil et Commission, non publiée).

¹⁴ Bu konuda bkz. (T-99/98, Arrêt du 02.07.2003, Hameico Stuttgart e.a./Conseil et Commission, Rec. 2003: II-2195, 68 ve 69 Nolu Prg.'lar).

tamamen iptal edilmesini talep etmişlerdir. Bu anlamda, davacılar temyiz dilekçesinde, ATİDM'nin kendi Yargılama Usul Tüzüğü'nün 111. Md.'si gereğince, davanın tamamıyla hukuki mesnetten yoksun olmasını gerekçe göstererek akit dışı sorumluluk kapsamında ret kararı vermesini hukuka uyarlı bulmadıklarını bildirmişlerdir. Davacılar, ATAD'ndan ATİDM nezdinde ileri sürdükleri iddiaların tümünün karşılanmasını talep etmişlerdir. Bu iddialarını temyiz dilekçesinde tekrar şu şekilde sunmuşlardır:

- Avrupa Parlamentosu 18.06.1987 tarihli kararıyla “*Genç Türkler Hükümeti*” (*gouvernement “Jeunes-Turcs”*) tarafından “*1915 yılında gerçekleştirilen ve 1.500.000 suçsuz Ermeniye kurban eden Ermeni soykırımı tarihi gerçeğini tanımıştır*” ve Türkiye'nin söz konusu sözde soykırımı tanımaması Türkiye'nin AB'ne katılımına büyük bir engel olarak algılanmalıdır;

- 18.06.1987 tarihli Avrupa Parlamentosu kararı, Ermeni kökenli Avrupalı vatandaşlar ve davacılar açısından yasal güvenceye dayalı bir tasarruf ve AT itibarıyla hukuken bir işlem olarak değerlendirilmelidir;

- Avrupa Parlamentosu'nun kararından siyasi ve hukuki sonuçlar çıkarmayarak davacıların zararına hareket etmeleri nedeniyle, Avrupa Parlamentosu, AB Bakanlar Konseyi ve Komisyon'un açık bir biçimde Topluluklar hukukunu ihlal ettikleri sonucuna varılmalıdır;

- Bu anlamda, bu kurumların Topluluklar hukukunu ihlal etmeleri ve manevi zarar oluşturmaları nedeniyle tazminat olarak davacıların her birine 1 (bir) euro ödemekle yükümlü kılınmaları gerekmektedir.

Davacılar, ATAD'ndan ATİDM'nin tesis ettiği kararı bütünüyle iptal etmesini ve 1987 yılında alınan Avrupa Parlamentosu kararının davalı Topluluklar kurumları açısından hukuken bir bağlayıcılık oluşturduğunun ATAD tarafından benimsenmesini ve bunun temyiz kararında belirtilerek ATİDM'ne davanın tekrar gönderilmesini ve herhalükarda davalı Topluluklar kurumlarına mahkeme masraflarının yükletilmesini talep etmişlerdir. Davacılar, temyiz dilekçesinde, Topluluk hukukunun ve bu anlamda hukuk güvenliği, yasal güvence gibi ilkelerin ATİDM tarafından ihlal edildiğini belirttikten sonra, ATİDM'nin ayrıca kendi Yargılama Usul Tüzüğü'nün 111. Md.'sindeki¹⁵ usulü, 87. Md.'sinin 3. Prg.'nda¹⁶ yer alan mahkeme

15 ATİDM Yargılama Usul Tüzüğü'nün 111. Md.'si şu şekildedir: “*Mahkeme, bir davaya bakmak için açıkça yetkisiz olduğunda veya bu dava hukuki mesnetten tümüyle yoksun olduğunda veya açıkça kabul edilemez olduğunda, Savcıyı da dinledikten sonra, yargılama prosedürünü sürdürmeksizin, gerekçeli karar yoluyla davayı karara bağlayabilir*”.

masraflarına ilişkin kararın gerekçeli olma hususunu, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin 6. Md.'sinin 1. Prg.'nda¹⁷ ve 13. Md.'sinde¹⁸ ve işbu Sözleşme'ye ekli 1 nolu Protokol'ün 1. Md.'sinde¹⁹ bulunan düzenlemeleri de ihlal ettiğini vurgulamışlardır (bkz., Journal Officiel de l'Union Européenne, 2004: 18; <http://curia.eu.int/fr/instit/txtdocfr/txtsenvigueur/txt7.pdf>).

Ancak, ATAD, 29.10.2004 tarihinde tesis ettiği kararı (ancak yayımlanmayan) ile ATİDM'nin kararını haklı bulmuş, temyiz istemini reddetmiş ve davacıları mahkeme masraflarını ödemeye mahkum etmiştir (bkz., Journal Officiel de l'Union Européenne, 2005: 10). ATAD'nın tesis ettiği bu karar bağlayıcıdır ve temyizi kabil değildir. AB sisteminde üye adaylığı statüsünün benimsenmesinden sonra açılan bu dava örneğinin ilki olmasıyla da ilginçtir.

- 16 ATİDM Yargılama Usul Tüzüğü'nün 87. Md.'sinin 3. Prg.'nın birinci bendi şu şekildedir: “Mahkeme, istisnai nedenler veya bir ya da birçok temel husus ile ilgili olarak tarafların her biri davayı kaybederse, her bir tarafın harcamalarını kendisinin karşılamasına veya harcamaları taraflar arasında paylaşmaya karar verebilir...”.
- 17 Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin 6. Md.'sinin 1. Prg.'ı şu şekildedir: “Medeni hak ve yükümlülüklerinin ya da kendisine isnat edilen herhangi bir suçun belirlenmesinde, herkes, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından, makul süre içerisinde, adil yargılanma ve aleni duruşma hakkına sahiptir. Hükmü aleni olarak açıklanır; ancak basın ve kamu duruşmanın tamamından ya da bir kısmından, bir demokratik toplumda, ahlak, kamu düzeni yahut milli güvenlik yararına, gençlerin çıkarlarının ya da tarafların özel yaşamının korunmasının bunu gerektirmesi hallerinde, ya da aleniyetin, adaletin gereklerine zarar verebileceği özel koşullar bulunması halinde, mahkemenin görüşüne göre kesin biçimde gerekli olduğu ölçüde, çıkartılabilir”.
- 18 Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin 13. Md.'si şu şekildedir: “Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama efektif bir başvuru yapma hakkına sahiptir”.
- 19 Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'ye Ek 1 Nolu Protokol'ün 1. Md.'si şu şekildedir: “Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez”.

SONUÇ

Türkiye'nin AB'ne üye aday olarak benimsenmesinden sonra, yukarıda belirttiğimiz gerçek ve tüzel kişilerin, üye adaylığı statüsünün tanınmasında katkıları olduklarını düşündükleri Avrupa Parlamentosu, AB Bakanlar Konseyi ve Komisyon'a karşı akit dışı sorumluluk kapsamında ATİDM'ne açtıkları dava, işbu Mahkeme tarafından reddedilmiştir. Bu dava ile Türkiye'nin üye adaylığı statüsünün Topluluklar yargısı itibarıyla geçerliliği bir kez daha tescil edilmiştir. Ancak, bu tespit yapılırken, Türkiye'nin üye adaylığı statüsüne ilişkin bu türden bir tescilin gerekli olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Zira, Türkiye'nin üye adaylığı statüsüne yönelik, hukuksal açıdan herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Fakat, bu dava ile davacılar, sözde Ermeni soykırımı argümanını kullanarak, Topluluklar yargısından kendi lehlerinde bir karar çıkartmayı ve bu anlamda Türkiye'yi AB nezdinde telafisi güç bir durumla karşı karşıya bırakmayı amaçlamışlardır. Topluluklar yargısının, yani ATAD ve ATİDM'nin, AT Kurucu Andlaşması'nın 220. Md.'si itibarıyla düşünüldüğünde, kendilerine tanınan yetkiler çerçevesinde, Topluluklar hukukunun uygulanması ve yorumlanmasında hukuka uyulmasını sağlama yetkileri bulunmaktadır. Bu anlamda, Topluluklar yargısının belirli durumlarda, hukuka uyulması şartıyla hukuk yaratma²⁰ (bkz., ARSAVA, 1999: 13-28) yetkisine sahip olduğu da göz önüne alındığında, bu dava ile davacıların lehine bir karar tesis edilmesi de mümkün olabilir.

Ancak, akit dışı sorumluluk kapsamında açılan davada, akit dışı sorumluluğu gerektirecek argümanların yeterli düzeyde sunulmaması davanın reddedilmesi için yeterli olmuştur. Aynı gerekçelerle ATAD da davacıların temyiz istemini reddetmiştir. Bu davadaki bazı argümanlar, sözde Ermeni soykırımı iddialarına yönelik Türkiye tarafından kullanılabilir. Ancak, burada dikkatli olmak gerekir. Zira, Topluluklar yargısının ret kararlarında, sözde Ermeni soykırımı iddiası tartışılmamakta, yani bu iddia reddedilmemekte, ancak bu iddianın akit dışı sorumluluk doğurmadığı sonucuna varılmaktadır.

20 Topluluklar hukukunda yargının önemli bir işlevselliği bulunmaktadır. Konuya ilişkin olarak kimi hukukçular, Topluluklar sisteminde yargı kurumu için "Yargıçlar Dükalığı" terimini bile kullanmaktadırlar (bkz., COLIN: 1966: *passim*). Ayrıca, ATAD'nın AB Anayasası'nın oluşumu konusundaki işlevselliği hakkında bkz. (ARSAVA, 2003: 52-53).

Kaynakça

- ARAT, Tuğrul (1989), *Avrupa Toplulukları Adalet Divanı* (Ankara: Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi No: 3).
- ARSAVA, Ayşe Füsün (1997), "Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve Temel Haklar," *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (52/1-4): 117-124.
- ARSAVA, Ayşe Füsün (1999), "ATAD'ın Hukuk Yaratma Yetkisi," *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (54/3): 13-28.
- ARSAVA, Ayşe Füsün (2000), "Amsterdam Anlaşmasının Ortak Hükümlerinin Analizi," *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (Sayı 2, Güz).
- ARSAVA, Ayşe Füsün (2003), *Nice Anlaşması Sonrasında Avrupa Birliği'nin Geleceği* (Ankara: Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi No: 18).
- COLIN, Jean-Pierre (1966), *Le Gouvernement des Juges dans les Communautés européennes* (Paris: Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence).
- CHARPENTIER, Jean (1995), "De la Personnalité de l'Union européenne," *Mélanges Peiser* (Ed. Presses Universitaires de Grenoble).
- GENÇ, Mehmet (1993), *Avrupa Topluluklarının Kurumsal ve Hukuksal Yapısı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi).
- GÜNUĞUR, Haluk (1996), *Avrupa Topluluğu Hukuku* (Ankara: Avrupa Ekonomik ve Dayanışma Merkezi Yayını, Üçüncü Baskı).
- <http://curia.eu.int/fr/instit/txtdocfr/txtsenvigieur/txt7.pdf>.
- <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.asp?BID=76&DID=44624&from=&LANG=1>.
- http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=fr&numdoc=62003B0346.
- http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fr/ec/00300-r1.f9.htm.
- http://www.cdca.asso.fr/cdcaeuropa/cdcaeuropa-resolution_18_juin_1987.htm.
- Journal Officiel des CE, (No: L 58, 28.02.2001): 1-2.
- Journal Officiel des CE, (No: L 85, 24.03.2001): 13-23.
- Journal Officiel des CE, (No: L 342, 27.12.2001): 1-5.
- Journal Officiel de l'Union Européenne, (No: C 94, 17.04.2004): 18.
- Journal Officiel de l'Union Européenne, (No: C 19, 22.01.2005): 10.
- PAZARCI, Hüseyin (1978), *Uluslararası Hukuk Açısından Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun Yaptığı Anlaşmalar* (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Yayın No: 418).
- PESCATORE, Pierre (1961), "Relations extérieures des communautés. Contribution à la doctrine de la personnalité des organisations internationales," *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International*, Vol. II: 1-244.
- REÇBER, Kamuran (2001), "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üye Adayı Olarak Kabul Edilmesine Hukuksal Açından Bir Bakış," *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (56/4): 141-162.
- REÇBER, Kamuran (2002), *Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi* (Bursa: Ezgi Kitabevi).
- REÇBER, Kamuran (2004a), "Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin Türkiye Cumhuriyeti-Avrupa Birliği İlişkileri İtibarıyla Değerlendirilmesi," *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (Sayı: 31, Ekim): 59-79.
- REÇBER, Kamuran (2004b), *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri* (İstanbul: Aktüel Yayınları).
- Tarihten Güncelliğe Ermeni Sorunu-Tahliller-Belgeler-Kararlar* (2001), (İstanbul: Kaynak Yayınları).

- TEKİNALP, Ünal/TEKİNALP, Gülören vd. (2000), *Avrupa Birliği Hukuku* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.).
- ÖZDAL, Barış (2004), "Avrupa Parlamentosu'nun Ermeni Sorununa İlişkin Aldığı Kararlar İtibarıyla Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri," *Uludağ Üniversitesi I. Ulusal Genç Bilim Adamları Sempozyumu-Değişen Dünyada Türkiye'nin Önemi* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Kültür Sanat Kurulu Yayınları No: 7, Cilt II): 617-640.
- "Müzakere Başlıkları Yeniden Düzenleniyor" (2005), *İktisadi ve Kalkınma Vakfı Bülteni* (1-15 Şubat): 1-4.
- C-63-69/72, Arrêt du 13.11.1973, Werhahn Hansamuehle e.a./Conseil, Rec. 1973,.
- C-87/77, C-130/77, C-22/83, C-9/84 ve C-10/84, Arrêt du 11.07.1985, Salerno e.a./Commission et Conseil, Rec. 1985.
- C-26/81, Arrêt du 29.09.1982, Oleifici Mediterranei/CEE, Rec. 1982.
- C-213/88 ve C-39/89, Arrêt du 28.11.1991, Luxembourg/Parlement, Rec. 1991.
- C-322/88, Arrêt du 13.12.1989, Grimaldi/Fonds des maladies professionnelles, Rec. 1989.
- C-104/97, Arrêt du 14.10.1999, Atlanta/Communauté européenne, Rec. 1999.
- C-49/01, Ordonnance du 15.01.2002, Royal Olympic Cruises e.a./Conseil et Commission, non publiée.
- T-281/93, Ordonnance du 15.07.1994, Walsh e.a./Conseil et Commission, Rec. 1994.
- T-419/93, Hanley/Conseil et Commission; T-281/93, Ordonnance du 15.07.1994, Walsh e.a./Conseil et Commission, Rec. 1994.
- T-537/93, Arrêt du 21.06.2000, Tromeur/Conseil et Commission, Rec. 2000.
- T-175/94, Arrêt du 11.07.1996, International Procurement Services/Commission, Rec. 1996.
- T-336/94, Arrêt du 16.10.1996, Efisol/Commission, Rec. 1996.
- T-267/94, Arrêt du 11.07.1997, Oleifici Italiani/Commission, Rec. 1997.
- T-220/96, Arrêt du 24.04.2002, EVO/Conseil et Commission, Rec. 2002.
- T-611/97, T-619/97'den T-627/97'ye kadar, Ordonnance du 16.06.2000, Transfluvia e.a./Conseil et Commission, Rec. 2000.
- T-614/97, Ordonnance du 15.06.2000, Aduanas Pujol Rubio e.a./Conseil et Commission Rec. 2000.
- T-99/98, Arrêt du 02.07.2003, Hameico Stuttgart e.a./Conseil et Commission, Rec. 2003.
- T-201/99, Ordonnance du 12/12/2000, Royal Olympic Cruises e.a./Conseil et Commission, Rec. 2000.
- T-222/99, T-327/99 ve T329/99, Arrêt du 02.10.2001, Martinez e.a./Parlement, Rec. 2001.